

Lena Thunberg och jag besökte det ockuperade Västsahara i mars 2008 och besökte bland annat den av militären hårdbevakade staden Smara. På vägen blev vi och alla andra stoppade i militärkontroller där vi fick visa pass och utfrågades om yrke. Framme i Smara ringde vi ett nummer och blev upplockade av en taxi. Taxin körde oss till det stora och nybyggda bostadsområdet Hay Essalam, där vi blev avsläppta och fick skynda oss in i ett av husen där flera västsaahariska människorättsaktivister väntade på oss.

På vägen tillbaka blev taxichauffören stoppad av polisen som frågade vart han kört utlänningarna. Han sade att vi ville se Hay Essalam och han hade släppt av oss där. Trots det svaret tog polisen hans taxilicens ifrån honom. När vi träffade honom några dagar senare skratade han bara och sade: "Ingen fara. Jag kommer att få mina papper tillbaka".

Soukaina i Västsahara: "Förföljelserna är min vardag"

Soukaina Jadhlo, 51, är en okuvlig kvinna som kommit till säkerhetshuset i Smara, för hon vill att omvärlden ska få höra hennes historia.

– Min familj var nomader och vi höll ofta till med våra kameler i trakten av Tirs, men vi röjde oss över stora områden. När demonstrationerna för självständighet från Spanien hade börjat, tog vi oss in till städerna och orterna i närheten, så vi kunde vara med och demonstrera. Jag var 14 år första gången. Spanjorerna hade vapen, vi hade bara våra ord och så flaggan.

– Var det samma flagga som nu?

– Ja.

När Soukaina sagt det drog hon till sig en västsaaharisk flagga och kysste den. Efteråt flabbade hon glatt.

– Vi demonstrerade för att vi ville ha skola, det fanns skolor under spanjorernas tid men de var dåliga. För spanjorernas barn fanns det bra utbildning, men inte för oss. Vi visste att skolan var viktig även om vi var nomader.

Massaker

– 1975 var vi vid havet. Vi var en grupp med flera familjer och 12-13 tält och över 600 kameler, många getter och

får. Marockanska soldater anföll oss, de kom med tanks och automatvapen. De grep alla männen och förde bort dem med helikopter.

– Vi, kvinnorna och barnen, stod kvar och grät och såg hur soldaterna hällde bensin på allt vi ägde. Tälten, mattorna, husgerädet, kläderna, filtarna, ja allt vi ägde. De tänkte på och vi såg hela vårt liv brinna. Det enda vi hade kvar var kläderna på kroppen. När allt brunnit ner vände sig soldaterna mot våra djur. De sköt alla våra djur med sina gevär. Det var en fruktansvärd syn. Den synen glömmar jag aldrig.

– Jag var 18 då, jag var gift och vi hade fått vårt första barn. Jag stod där med tårarna strömmande nerför ansiktet och såg hur de dödade djuren, kamelerna som jag kunde namnen på, getterna och fåren som var kvinnornas djur. Senare under åren i fängelse såg jag de där stora röda polarna av blod så fort jag blundade.

– Vi var 20 kvinnor, de flesta hade flera barn men jag var nygift och hade bara ett. Vi var barfota, vi hade inget att äta, maten hade också blivit uppeldad. När de marockanska soldaterna hade dödat precis alla djuren föste de in oss i militärfordon och körde oss till El Aaiún. På den tiden

såg det annorlunda ut, det fanns inte så många hus, men massor av tält i stället.

Soukaina blev släppt. Hennes man var fortfarande borta, hon visste inte om han levde. Men de hade en morfar som hade en liten affär i staden. Där kunde hon och barnet flytta in.

– Det var nu min politiska kamp började på allvar. Jag vägrade tiga. Jag talade. Jag talade om självständigheten.

– Efter flera år, helt oväntat, stod min man i tältöppningen. Jag blev inte alls rädd. Det var många som hade upplevt samma sak och trott att den som kom tillbaka var en djinn, en demon, men det gjorde inte jag. Jag tänkte: "Det är min man, han är här på riktigt. Jag blev inte alls rädd utan bara mycket, mycket glad. Också beslutsam. Jag tror att det var i den stunden jag bestämde mig för att kämpa till sista blodsdroppen."

De farliga orden

Nu följde några år som Soukaina kallar de enda normala i hennes liv. Hon och hennes man hjälpte till med affären. De fick tre barn till. Men hela tiden förföljdes de av polisen.

– Många var från hemliga polisen. Det

Soukaina satt tio år i ett hemligt marockanskt fängelse. 43 av hennes kamrater dog. Hennes man hade gift om sig när hon återvände. Barnen kände inte igen henne. Alla trodde att hon var död.

Bild: Monica Zak

kunde vara någon i kostym, eller i traditionella västahariska kläder, men jag brydde jag mig inte om vem jag talade med. Hela tiden använde jag farliga ord som Själständighet och Polisario, det gjorde jag till och med inför uniformerade poliser. Visst hade Marocko ockuperat vårt land men det fanns ett hopp under de där åren. Det var en lycklig tid, trots trakasserier. Vi hade inte haft råd att skaffa några nya djur, vi hankade oss fram. Men jag trodde att nu med Polisario kommer det att bli slut på Marockos ockupation. Snart. Jag vågade säga öppet till polis och militär: "Vi kräver vår självständighet. Jag är med i Polisario." Sen en natt, den 15 januari 1981 klockan 01.30 på natten kom polisen. De rusade in i tältet och skrek: "Du är med i Polisario." De grep mig inför mina fyra barn, den yngsta var 5 månader. De förde bort mig. Jag visste inte att det bara var mig de tog, jag trodde ju att de tog min man också och morfar. Mest grubblade jag över mina barn, vad hände med dem? Den yngste ammade jag fortfarande. Jag grubblade så jag höll på att bli tokig. Och inget fick jag veta.

– Jag fördes till ett fängelse. Sammanlagt var jag i fyra olika. Jag satt fångslad i

10 år och 7 månader. Under den tiden visste jag inget om min familj. Och de visste inte att jag levde.

– Över 300 blev gripna samtidigt med mig, den yngsta var 12 år. 43 av dem dog i fängelset.

– Det var en bitter tid. Tortyr. Miss-handel. Våldtäkter. Jag tänkte på min familj, grubblade över mina barns öde. Jag får tårar i ögonen när jag tänker på det nu.

– Varje gång man kom till ett nytt fängelse började det om, en ny omgång av tortyr, elchocker, iskallt vatten, upphängd på papegojpinne med huvudet nedåt, jag bands fast vid en stolpe med händer och fötter fastbundna vid metallpinne. Hela tiden förhör. Allt handlade om Polisario. "Vilka är med i Polisario? Vilka är de ansvariga?"

– Ibland satt jag i isoleringscell. Det var tungt. Det värsta var att jag inte visste något om min familj och inget om vad som hänt utanför fängelset, hur kampen gick.

Värst för kvinnorna

Soukaina är övertygad om att de marockanska fångelserna var värst för kvinnliga fångar.

– Det föddes 31 barn i fängelset. En

gravid kvinna delade cell med mig. När värkarna började fördes hon till tortyrkammaren. Det var ett rum på två gånger två meter som användes när vi skulle torteras. Hon tvingades ha ögonbindel under förlossningen. Hon hörde sitt nyfödda barn skrika, men hon fick aldrig se sitt barn och visste inte om det var pojke eller flicka och vad de gjorde med det. Hon blev galen efteråt, av sorgen.

– Fångvaktarna berättade inte för henne att barnet varit friskt och starkt och hade lämnats till pappan utanför fängelset. På det sättet fick familjen veta att hon levde. Men hon fick aldrig veta något om sitt barn. Hon var helt galen i ett år, sen började hon lugna ner sig, men normal blev hon aldrig.

– Första åren fick vi inga nya kläder. En del hade tunna melhafa som gick sönder och blev trasiga, andra hade av tjockare tyg som höll. De som hade av bättre tyg rev itu dem i två eller tre stycken och delade med sig. På det sättet var ingen kvinna direkt naken.

– Mens var ett stort problem. Vi fick inga bindor eller något att samla upp blodet med. Man fick torka med klänningen. Ofta var vi bakbundna och tvingades att sitta

Forts: "Förföljelserna är min vardag"

upp. När vi hade mens blev det blod på golvet. Man satt i en pöl av blod. Man skämdes. Ibland kom dom och slängde vatten över en och golvet, det var ofta smutsigt vatten. Det var kanske för att spola bort. Det var ju kiss och bajs på golvet också, eftersom vi inte fick gå på toaletten när vi behövde utan bara två gånger om dagen.

– En gång, minns jag, kom en vakt in med en stor kruka med iskallt vatten, det var fullt av isbitar. Han hällde det över mig. Jag tror att syftet var att jag skulle bli sjuk och dö.

– Det var i det sista fängelset jag förts till, det låg högt uppe i Atlasbergen. 1 400 meter över havet. Kylan var det värsta. Mina tänder skallrade oavbrutet av källden. Det var så mycket snö ibland att man inte fick upp celldörren. När vi gick ut nådde snön upp på halva benen.

– Där blev jag allvarligt sjuk. Under ett och ett halvt år kunde jag inte gå. Förslamad i halva kroppen, jag hade nog fått ett slaganfall. Jag hade astma, diabetes och reumtism. Flera gånger hade jag influensa. Men bara en enda gång på nästan 11 år, det var 1987, kom det en läkare som tittade på mig och de allvarligaste fallen.

Fantasierna som fick mig att överleva

– Hur jag överlevde? Jag försökte tränga undan minnesbilderna av kameleterna och djuren som dödades och pölarna av blod efter dem. Och jag försökte tränga undan minnet av den gången jag blev gri-

pen och släpades ut ur tältet och mina barn grät. För att slippa de där minnena försökte jag se andra saker för mig. Jag tvingade mig att tänka hela tiden: Jag kommer att överleva. Jag kommer att överleva. Jag kommer att leva i ett fritt land.

– Jag föreställde mig att jag red på en kamel genom ett ökenlandskap, det var vackert och stilla, fridfullt. Men min absoluta favoritfantasi var att jag åkte bil genom ett fritt Västsahara, vi blir inte stoppade för det finns inga militärkontroller längre, i baksätet på bilen sitter mina fyra barn och skrattar. Det var de här fantasierna som fick mig att överleva.

Från okänt fängelse till lyxhotell

År 1991 fick de västahariska fångarna plötsligt veta att de skulle släppas.

– Det var många som agerat för oss fick jag veta efteråt, Madame Mitterand, Spanska Röda Korset och FN:s avdelning för mänskliga rättigheter. Det var för att världens ögon riktats mot Marocko på grund av frågan om folkomröstningen om Västsahara och Marocko hade givit vika för påtryckningarna utifrån.

– Vi som satt i fängelset visste inget om det här. Men vi var inte lika smutsiga och lusiga och trasiga som tidigare. Det hade blivit lite bättre förhållanden. De första åren fick vi inga kläder, ingen dusch.

– Nu sade våra fångvaktare plötsligt: "Tiden har kommit för er att lämna fängelset." 323 av oss levde, 43 hade dött i fängelset.

De frisläppta fångarna bussades till ett femstjärnigt hotell, där de stirrade storögt på hotellpoolen, blommorna, den vackra trädgården. Inne i matsalen väntade en överdådig måltid.

– De hade till och med skaffat kamelkött för vi var ju från Västsahara där kamelkött är den största delikatessen. Det fanns alla maträtter jag fantiserat om under åren av hunger i fängelset. Men jag kunde inte äta. Jag hade ingen lust att äta marockanernas mat. Jag tänkte: "De vill muta oss med den här festen. De vill få oss att tiga." Jag stirrade på all den goda maten, på alla läckerheterna, men tänkte i stället på allt det äckliga som de tvingat mig att äta under alla fängelseåren.

– Jag och en annan kvinna fick stanna plus en grupp med män. Det var viktiga män, en var bror till den nuvarande presidenten. Han var advokat. Vi ansågs vara en farlig grupp som man skulle försöka

påverka innan vi släpptes. De andra fick åka tillbaka hem till Västsahara, men vi fick bo på ett lyxhotell i Rabat. Varje dag kom personer som försökte påverka oss. Vi trodde att vi skulle få åka hem. Jag tänkte på mina barn hela tiden, jag ville se mina barn, hålla om dem. Om de nu levde. Jag visste ju ingenting om dem eller vad som hänt i mitt land under åren jag var inlåst. En dag blev vi förda till en stor och luxuös sal. Man hade sagt till oss att vi skulle få träffa inrikesministern. Guvernören kom och sade att tyvärr hade ministern inte tid att träffa oss. Vi fick mat och blommor, men vi fick inte tala!

– Två av de frisläppta fångarna stannade i Rabat, de hade blivit påverkade av alla löften. Till oss sade de: "Ni ska stanna, ha lite semester", men vi sade: "Nej. Vi vill hem. Antingen får vi åka hem till Västsahara eller också får ni ta oss tillbaka till fängelset." Till slut släppte de iväg oss. Vi var 28 män, 2 kvinnor. Vi åkte buss söderut. När vi kom till El Aaiún visste alla att vi skulle komma. Jag tänkte på min man och mina fyra barn. Skulle de vara där och möta mig? Det var mycket folk men ingen utländsk press, vårt Västsahara visade sig vara förbjudet att besöka.

Mannen tvångsgift

– Med bultande hjärta klev jag ur bussen. Det var då jag fick veta att min man var omgift. Han hade tvingats skriva under skilsmässopapper, tvångsgifts med

Ökenstaden Smara, nära den beryktade minerade muren, är full av marockansk militär. Bild: Lena Thunberg

Det är förbjudet att visa den västahariska flaggan. En ungdom passar på, när inga poliser syns till. Bild: Lena Thunberg

en ny kvinna. Alla gifta kvinnor hade blivit skilda, när de satt i fängelset. Men där stod mina barn och väntade. Inte fyra, utan tre. Bebisen, den som vara bara 5 månader när jag fängslades, hade dött strax efteråt för ingen hade kunnat amma bebisen. De andra tre var där, 15, 13, 12 år gamla nu. De kände inte igen mig, de hade aldrig sett mig på foto. Dessutom hade de inte vetat att deras mamma levde. Jag kände igen en av flickorna. Hon hade skadat ett finger när hon var liten. När jag såg en flicka med ett finger som var smalare än de andra visste jag, det där är min dotter! Jag kramade och kysste dem, kysste och kramade. Men jag grät inte. Jag var bara svindlande lycklig.

– Min äldsta son Chej var den enda som trott att jag fortfarande levde. Han hade gått till en häxa som spått honom. Hon hade sagt: "Din mamma lever." Det hade han trott på.

– Vilken omtumlande dag. Jag fick veta att min man var gift med en annan kvinna. Mina föräldrar och syskon bodde i flyktinglägren i Algeriet sedan 1975. Den enda släkting som fanns kvar var en kusin.

– Allt det här var ett svårt slag för mig. Jag flyttade in hos kusinen tillsammans med mitt äldsta barn, pojken. Men flickorna bodde kvar hos sin pappa.

Förföljelserna är min vardag

– Sen dess har jag blivit förföljd för att jag suttit i fängelse, men också för att jag omedelbart började arbeta politiskt igen. De svåra åren i fängelset har styrkt mig, jag måste fortsätta. Jag har demonstrerat, blivit slagen, arresterad, släppt igen. Jag flyttade till Smara. Det blev ingen skillnad. Här finns det militärer överallt, förföljelserna är min vardag. Men nu bor jag tillsammans med mina två döttrar, de är gifta. Min son flydde från det ockuperade Västsahara och bor i lägren sedan 2005.

– I fängelset fantiserade jag om att mitt land skulle vara fritt. Det är det inte. Och militärkontrollerna är kvar. Men jag håller fast vid beslutet jag tog den där gången när jag var ung – jag ska kämpa med mina ord till sista blodsdroppen.

Monica Zak

Sedan den här intervjun gjordes i mars 2008 blev Soukaina inbjuden till Frankrike för att delta i en konferens om mänskliga rättigheter. Hon vägrades visum av franska ambassaden.